

РОЗДІЛ 3 КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 342.7-049.65

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО МІЖНАРОДНИХ ПРАВОЗАХИСНИХ ІНСТИТУЦІЙ

THE DEFINITION AND CONTENT OF THE CITIZENS' CONSTITUTIONAL RIGHT TO APPEAL TO INTERNATIONAL HUMAN PROTECTION INSTITUTIONS

Безсонова М.В.,

*здобувач кафедри конституційного права України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

У статті подано правову характеристику юридичної природи права звернення до міжнародних правозахисних інституцій, розглянуто його структурні елементи. Розкрито зміст права на звернення до міжнародних правозахисних інституцій як конституційного суб'єктивного права, запропоновано його авторське визначення. Запропоновано розглядати право на звернення до міжнародних правозахисних інституцій у двох аспектах: як суб'єктивне право громадянина, яке розширює сферу захисту прав і свобод людини, а не як форму виконання обов'язку з боку держави; як елемент права на доступ до правосуддя.

Ключові слова: конституційні права людини, гарантії прав людини, механізм захисту прав людини, міжнародні правозахисні інституції в механізмі захисту прав людини.

Універсалізація правового статусу особистості, наділення її міжнародною правосуб'єктивністю має своїм адекватним вираженням розширення можливостей її міжнародно-правового захисту. Це означає, що як суб'єкт міжнародного права людина може звернутися безпосередньо за захистом своїх прав до органів міжнародної юрисдикції. Захист прав у міжнародних правозахисних установах фактично є продовженням механізму самостійного захисту прав і свобод, який бере свій початок у рамках національного законо-

давства. Розкриття змісту відповідного права дасть змогу отримати найбільш повне уявлення про досліджуваний правовий феномен, що має цінність для суб'єкта як інструмента забезпечення інших своїх основних прав.

Дослідження правової природи суб'єктивного права на звернення до міжнародних правозахисних інституцій проведено з урахуванням результатів наукової роботи Л. Дешко та К. Штирової. Окремі аспекти відповідного права також висвітлено в наукових працях Т. Дерюгіної, Я. Кожеурова, Л. Липачо-

вої, П. Рабіновича, К. Романенка та ін. Утім малодослідженим і дискусійним залишається питання щодо структурних елементів і місця конституційного права кожного звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій у системі конституційних прав людини та громадянина.

Метою й завданням цієї статті є дослідження юридичної природи права звернення до міжнародних правозахисних інституцій, розгляд його структурних елементів.

Загальновідомо, що з філософського погляду зміст – це певним чином упорядкована сукупність елементів і процесів, які утворюють предмет чи явище [1, с. 27]. Структура та внутрішня впорядкованість є необхідним компонентом змісту [2, с. 315]. Оскільки системність права проявляється не тільки на рівні юридичних норм, а й на інших рівнях, суб'єктивні юридичні права й обов'язки теж являють собою систему, тобто сукупність елементів, що знаходяться у відносинах (зв'язках) між собою й утворюють певну цілісність. Зміст суб'єктивних юридичних прав та обов'язків упорядковано, структуровано і включає в себе певний набір елементів, між якими виникають закономірні зв'язки. Кожен із цих елементів відображає відповідну грань цього феномена. Саме тому аналізувати структурні елементи змісту суб'єктивного права на звернення до міжнародних правозахисних інституцій необхідно виходячи з розуміння загальної структури змісту суб'єктивного права загалом.

Насамперед варто зазначити, що право на звернення до міжнародних правозахисних інституцій являє собою складний процес, що охоплює цілу низку різноманітних елементів. Перший елемент має превентивне значення й полягає в тому, що наявність в особи

цього права є свого роду запобіжником від можливих порушень з боку інших суб'єктів. Адже потенційний порушник розуміє, що в особи є гарантована можливість, окрім звернення до національних правозахисних інституцій, винести проблему на міжнародний рівень, привернути увагу міжнародної спільноти. А оскільки у праві на звернення до міжнародних правозахисних інституцій відповідачем буде держава Україна, яка не змогла належним чином забезпечити права, то сама можливість такого звернення фактично змушує державу створювати максимально ефективні внутрішні механізми захисту прав і свобод. Тобто це право саме по собі накладає на державу цілу низку зобов'язань щодо гарантування прав людини. Отже, першим елементом змісту суб'єктивного права людини та громадянина на звернення до міжнародних правозахисних інституцій є можливість уповноваженої сторони правовідносин вимагати належної поведінки від зобов'язаної сторони (право на чужі дії), тобто вимагати від зобов'язаного суб'єкта виконання покладених на нього обов'язків. Зобов'язаною стороною є міжнародна правозахисна установа, членом або учасником яких є сама держава-відповідач, а саме міжнародна судова установа або орган міжнародної організації чи договірний орган контролю за дотриманням норм міжнародного договору з прав людини, які за умови виконання всіх вимог прийнятності заяви мають прийняти й розглянути її в межах покладених повноважень за належною правовою процедурою. Звичайно, залежно від виду міжнародної правозахисної інституції обов'язки, що кореспондують праву на звернення, будуть дещо різнитися. Це зумовлено тим, що деякі рішення міжнародних правозахисних установ мають лише рекомендаційний характер і не завжди можуть слугувати підставою для їх неухильного дотримання державою, яка пору-

шує права свого громадянина. Зважаючи на задекларований і конституційно закріплений курс України на дотримання загальновизнаних міжнародних стандартів, можна говорити про дієвість таких вимог заявника, що мають наслідком відновлення державою його порушеного права та здійснення йому справедливої сатисфакції. Цей аспект має матеріальний характер, оскільки права людини забезпечуються нормами матеріального права й передбаченими засобами захисту. Отже, можна стверджувати, що право на звернення до міжнародних правозахисних інституцій – це суб'єктивне право особи, яке забезпечує реалізацію інших її прав у разі їх невизнання, оспорювання або порушення іншими суб'єктами правовідносин, у тому числі державою в особі її органів і посадових осіб. Саме в цьому, на наше переконання, і полягає одна з головних особливостей відповідного права: воно є правом-гарантією, яке не існує саме по собі, а забезпечує реалізацію усіх інших прав і свобод.

Другим елементом права на звернення до міжнародних правозахисних інституцій є можливість певної поведінки особи (право на власні дії). Це діяльність заявника з реалізації ним відповідного права, яка полягає в активних діях, спрямованих на захист порушеного права, що передбачає подачу індивідуальної заяви чи клопотання до міжнародної правозахисної інстанції. Кожна зацікавлена особа (жертва порушень) має можливість домогтися розгляду своєї справи, і при цьому їй не мають заважати ніякі правові та фактичні перешкоди. Держава забезпечує це право відповідною нормативно-правовою базою і створенням умов для реалізації цих норм. У зв'язку з цим варто відмітити, що в Основному Законі України вжито термін «кожен», який указує на те, що право на звернення до міжнародних інстанцій поширюється не тільки на громадян, а й на іноземних

громадян та осіб без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України. При цьому звертатися до міжнародних правозахисних установ може як сама особа, так і група осіб, які є жертвами порушень їхніх прав і свобод, а також юридична особа приватного права. За умови неможливості самостійного звернення особи, чий права порушено, таке право має, наприклад, близький родич особи, який діє від її імені.

Вищевказана можливість виражається не лише в позитивних діях носія суб'єктивного права, а й у можливості бути носієм певного блага й використовувати його для задоволення власних потреб та інтересів. Поділяємо думку М. Магузова, який вважає, що провідна роль у змісті суб'єктивного права належить саме можливості власних активних дій уповноваженої сторони [3, с. 104]. На прикладі права, що досліджується, можливість власних дій означає, що особа може за власним бажанням обирати законний засіб для відновлення свого правового становища, що існувало до порушення її прав і свобод. Можливість особи на певну поведінку в межах цього суб'єктивного права означає, що особа за власним бажанням може подати заяву про порушення її прав і свобод до міжнародних правозахисних інституцій. Однак при цьому реалізація права на звернення до конкретної міжнародної правозахисної інституції залежить від ратифікації відповідного міжнародно-правового договору чи конвенції, які регламентують її діяльність і компетенцію щодо розгляду індивідуальних заяв.

Разом із тим варто зазначити, що з виділенням правомочності на власні дії в системі суб'єктивного юридичного права згодні далеко не всі дослідники. Окремі вчені вказують, що право можна мати тільки на чужу поведінку, але не на свою. Замість того щоб сказати: «Я маю право вимагати від інших, щоб вони не заважали певним моїм

діям», тобто що я маю право на утримання інших від перешкоди моїм діям, коротко говоримо: «Я маю право на певні дії». Як приклад наводиться таке судження: «Я маю право отримати», отже, «я маю право на утримання інших від перешкоди моєму отриманню», бо в праві «отримати» немає нічого, крім права на утримання від перешкоди отриманню [4, с. 222–223]. Однак для реалізації суб'єктивного юридичного права тільки утримання «від перешкод» є не достатнім, як правило, необхідно вчинення деяких дій з боку уповноваженої особи. Тому без правомочності на власні дії реалізація суб'єктивного юридичного права на звернення до міжнародної правозахисної інституції, на наше переконання, є неможливою.

Водночас не можемо погодитися з Л. Дешко, яка в дисертаційному дослідженні зазначає, що право на звернення до міжнародних судових установ і відповідних органів міжнародних організацій включає в себе дві правомочності: право-поведінку (право на свої дії) і право-вимогу (право на чужі дії) [5, с. 205–206], адже гарантією здійснення конституційного права на звернення до міжнародних судових установ і міжнародних організацій є право на його захист судом. Тим самим необхідно вести мову про обов'язкове включення до змісту відповідного права й права-претензії. При цьому право-претензія визначається як можливість застосування засобів державного примусу в разі невиконання зобов'язаною стороною свого обов'язку [6, с. 84]. Досліджуючи питання про доступ до міжнародних судових установ з позиції загальнотеоретичної доктрини правовідносин і механізму правового регулювання, Я. Кожеуров розглядає можливість удатися до захисту свого порушеного права як право-вимагання. Вимагання, на його думку, є правомочністю, яка існує у правовідносинах не із самого початку, а вклю-

чається за наявності додаткових фактів (невиконання обов'язку) до складу суб'єктивного права для забезпечення правового впливу на порушника юридичного обов'язку. У випадках, пов'язаних із прямим доступом індивіда до міжнародних судових органів, право-вимагання включається до складу міжнародного суб'єктивного права індивіда і має міжнародно-правовий характер. «Суб'єктивне право на стадії вимагання набуває «бойового» характеру, виступає як право, безпосередньо готове до примусового здійснення». Однак навіть якщо цього не відбувається або через непорушення обов'язків, або через те, що засоби захисту мають тільки внутрішньодержавний характер, право на свої активні дії, право користування певним соціальним благом, передбачене міжнародними угодами, не перестає бути міжнародним суб'єктивним правом, що входять до складу загальнорегулятивних правовідносин [7, с. 152–153].

А на переконання Т. Дерюгіної, право на захист у регулятивних та охоронних правовідносинах потрібно розглядати по-різному, а саме: в охоронних відносинах – як самостійний елемент, а в регулятивних – як елемент «кожної уповноваженої можливості, закладеної в суб'єктивному праві» [8, с. 17–18]. Іншими словами, згідно із цією точкою зору, суб'єктивне юридичне право в охоронних правовідносинах містить у собі три елемента (включаючи право-претензію), а в регулятивних – два. Уважаємо, що така різниця в елементах, пов'язана з класифікацією правових відносин щодо реалізованої в них функції права на регулятивні й охоронні, навряд чи може бути виправданою. Адже охоронні відносини, безпосередньо спрямовані на відновлення, захист прав, у яких реалізуються суб'єктивні юридичні права, не позбавлені такої ознаки, як можливість застосування державного примусу до інших осіб, що

їх порушують. Утім, як указує К. Штирова, специфіка права на звернення до міжнародних правозахисних інституцій зумовлює невключення до нього елемента право-претензії. Теоретично про правомочність права-претензії в структурі суб'єктивного права на звернення до міжнародних судових установ чи органів міжнародних організацій можна було б говорити щодо можливості вдатись до заходів міжнародно-правового примусу в разі невиконання іншою стороною свого обов'язку. Проте нині такі механізми практично відсутні. Крім того, саме поняття міжнародно-правового примусу в міжнародному праві є мало розробленим [9, с. 27]. Зважаючи на те що в цьому суб'єктивному праві стороною, на яку покладається обов'язок прийняти й розглянути звернення особи, є міжнародна правозахисна установа, цілком прийнятним є те, що в разі невиконання останньою свого обов'язку застосування до неї засобів примусу з боку іншої держави видається неможливим. Проте можливість застосування заходів міжнародного впливу до держави-відповідача, за якою буде визнано порушення прав і свобод особи, все ж залишається. Так, наприклад, із ратифікацією Україною Протоколу № 14 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод унесено нове положення, згідно з яким Комітету Міністрів надано право порушувати перед Судом питання про недодержання державою-учасницею Конвенції своїх зобов'язань щодо виконання остаточних рішень Суду. У разі виявлення Судом порушення ч. 1 ст. 46 Конвенції Комітет Міністрів уживає необхідних заходів щодо цієї держави. Насамперед мова йде про так звані політичні санкції як позбавлення держави права голосу або навіть припинення членства в цій організації.

Окремо необхідно зазначити, що реалізація права на звернення до міжнародних правозахисних інституцій

перебуває у сфері процесуальних відносин, відмінною рисою яких є чітка регламентація звернення до відповідних міжнародних інституцій за захистом. Однак без вичерпання всіх наявних внутрішньодержавних засобів правового захисту таке право особа реалізувати не має можливості, що підкреслює субсидіарний характер міжнародних юрисдикційних органів. Як міжнародні суди, так і квазісудові органи виходять із того, що національній владі завжди варто надати можливість усунути порушення, перш ніж воно стане предметом міжнародного розгляду [10, с. 9]. Зважаючи на гарантованість судового захисту прав і свобод, вольову роль особистості як носія цих прав і свобод дуже часто не беруть до уваги. Усе це фактично призводить до ситуації, коли особистість починає сприйматися не як суб'єкт чинних правовідносин, а як об'єкт захисту. Подібне трактування є докорінно неприйнятним, оскільки саме особистість оцінює стан і якість власних прав і свобод, а також необхідність їх захисту від посягань. Тому право на звернення до міжнародних правозахисних інституцій доцільно розглядати як самостійний захист своїх прав, а не захист особистості з боку держави в особі міжнародних органів.

На наш погляд, право на звернення до міжнародних правозахисних інституцій варто розглядати в кількох аспектах. По-перше, як суб'єктивне право громадянина, а не виконання обов'язку з боку держави. Більшість міжнародно-правових актів передбачають «обов'язок держави забезпечити ефективний засіб правового захисту». Конституція України щодо цього права закріплює саме «право» після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є

Україна. Також це доводить тезу, що для ефективного функціонування міжнародної системи захисту права міжнародне право передбачає відповідні гарантії, які здатні спершу забезпечити внутрішньодержавний захист. Адже сама ідея прав людини як правова концепція заснована на принципі *ubi ius ibi remedium* – там, де право, має бути й засіб захисту, тобто особі, громадянину України надається правоздатність звичайного типу, тобто можливість подавати індивідуальні заяви до держав у межах конкретних положень міжнародних договорів. Отже, право на звернення у формулюванні Конституції України постає як суб'єктивне право особи, а не компетенція чи повноваження відповідних органів. На цей час ці повноваження визначені лише міжнародним правом, що підкреслює особливе місце міжнародного правозахисного механізму у внутрішньодержавній сфері. Саме розробка загального закону могла б стати вирішенням наявної проблеми. Мова йде про встановлення нормативного порядку подання заяви про порушення прав і свобод особи до міждержавних правозахисних органів, реалізацію відповідного права та механізму виконання прийнятих рішень.

Цікавою у зв'язку з цим є позиція К. Романенко, яка розглядає право захисту з боку міжнародних інститутів як структурний елемент змісту будь-якого суб'єктивного юридичного права. Відповідно до матриці змісту суб'єктивного права, вчена включає це право разом із правом на власні позитивні дії, правом суб'єкта вимагати виконання певних дій, правом захисту, правом користуватися визначеними соціальними благами до змісту суб'єктивного права [11, с. 11]. Таку саму думку поділяє й Л. Липачова, яка зараховує до змісту суб'єктивного права можливість використання в разі необхідності міжнародного захисту конвенційних прав і свобод [12, с. 141]. Утім,

на наш погляд, цей елемент є органічно цілісним і повноцінним, а отже, може самостійно бути окремим суб'єктивним правом, що включає в себе структурні елементи. Тому доцільно говорити про те, що його структурним елементом є право-претензія, яке поєднує дієві засоби як на державному, так і міжнародному рівнях. У першому випадку це юридичні заходи примусу та заохочення до осіб, винних у порушенні конституційного права, а в другому – заходи міжнародного впливу до держави-відповідача.

По-друге, як своєрідний елемент права на доступ до правосуддя. Це проявляється в тому, що, перш ніж звернутися до міжнародного захисту, особа має вичерпати ефективні національні засоби захисту, котрими є проходження стадій у судових інстанціях. Наявність такої обов'язкової вимоги тягне за собою логічний висновок, що між правом на звернення до міжнародних правозахисних установ і правом на доступ до правосуддя існує нерозривний взаємозв'язок. У міжнародному праві (ст. 8 Загальної декларації прав людини, п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) судовий захист розуміється як ефективне поновлення в правах незалежним судом на основі справедливого судового розгляду, що передбачає забезпечення змагальності й рівноправності сторін, у тому числі надання їм достатніх процесуальних правомочностей для захисту своїх інтересів під час здійснення всіх процесуальних дій, результат яких має істотне значення для визначення прав та обов'язків.

У зв'язку з цим варто згадати висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня

2001 року № 3-в/2001, у якому Конституційний Суд України визначив Міжнародний кримінальний суд як установу, що доповнює національні органи кримінальної юстиції, юрисдикція якої, на відміну від юрисдикції Європейського суду з прав людини, пов'язана з ініціативою не тільки держави-учасниці, а й з власної ініціативи, коли держава, під юрисдикцією якої перебуває особа, підозрювана в учиненні передбаченого Статутом злочину, «не бажає або не здатна проводити розслідування чи порушити кримінальне переслідування належним чином». Очевидно, що Конституційному Суду України було складно розмежувати поняття принципу субсидіарності правозахисних інститутів і принципу доповнюваності публічно-владних інститутів, а також їх субординацію з принципами правової визначеності та верховенства основних прав і свобод, захисту загальнолюдських цінностей як конституційних. Зокрема, по суті, не дано характеристику колізії положень ст. 55 і розділу VIII Конституції, в тому числі ст. 124 чинної на той час редакції Конституції, що визначали, відповідно, систему правового захисту в Україні й організаційні засади правосуддя в Україні [13, с. 417]. Зважаючи на прийнятий висновок, доцільним буде питання належності Європейського суду з прав людини до органу правосуддя в аспекті Конституції України.

На наш погляд, право людини на захист у міжнародних судових установах, зокрема в Європейському суді з прав людини та в Суді Європейського Союзу, є правом на доступ до міжнародного правосуддя, оскільки передбачає: 1) наявність мінімуму вимог прийнятності звернень, виконання яких забезпечує кожному доступ до судової установи, незалежно від сутності спору в національному законодавстві; 2) самостійне тлумачення й формулювання автономних понять, що розши-

рюють можливості фізичних осіб стосовно судового захисту прав і свобод і зумовлюють єдиний підхід до реалізації права людини на судовий захист у міждержавному масштабі [14, с. 38].

По-третє, як право, яке розширює сферу захисту прав і свобод людини. Таке розширення виникло у зв'язку з наявною демократизацією законодавства щодо поваги прав і свобод. Імперативних норм стає все менше, нормативна диспозитивність набуває все більшого поширення, обсяг дискреційних повноважень владних органів також збільшується, а отже, в інтересах забезпечення прав і свобод відповідна діяльність буде поставлена під судовий контроль. Як зазначає Л. Липачова, право на звернення є універсальним інструментом, оскільки дає можливість особі відстоювати інші суб'єктивні права й інтереси [15, с. 171].

Отже, конституційне право людини та громадянина на звернення до міжнародних правозахисних інституцій можна розглядати у двох аспектах: як самостійне суб'єктивне право, що має власний юридичний зміст, і як правогарантію реалізації й захисту інших прав особи. Загалом конституційне право на звернення до міжнародних правозахисних установ – це гарантована державою відповідно до положень міжнародних договорів реальна можливість суб'єкта права – фізичної особи чи юридичної особи приватного права – за наявності умов і з дотриманням процедур, установлених відповідним міжнародно-правовим договором, вільно, без будь-яких перешкод подавати безпосередньо до міжнародних правозахисних інституцій індивідуальну заяву про відновлення порушеного права. Суб'єктивне конституційне право на звернення до міжнародних правозахисних інституцій має тричленну структуру, яка включає такі можливості особи: 1) вимагати належної поведінки від зобов'язаної сторони (право на чужі

дії); 2) на певну поведінку (право на власні дії); 3) право-претензію. Юридичний обов'язок зобов'язаної сторони полягає в забезпеченні кожному, чий права порушені в Україні, можливості на законних підставах реалізувати своє конституційне право на звернення до міжнародної правозахисної установи.

Водночас зобов'язана сторона повинна належним чином забезпечувати законні вимоги особи відповідно до встановленої правової процедури. А вимога, звернена до міжнародної правозахисної установи, є насамперед способом забезпечення інтересів як самої людини, так і суспільства загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Філософія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. С.П. Щерби. Київ: МАУП, 2004. 216 с.
2. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. 6-е изд., перераб. и доп. Москва: Политиздат, 1991. 560 с.
3. Матузов Н.И. Личность. Права. Демократия. Проблемы субъективного права. Саратов, 1972. 295 с.
4. Магазинер Я.М. Избранные труды по общей теории права / отв. ред. А.К. Кравцов. Санкт-Петербург: Изд-во Р. Асланова. Юридический центр Пресс, 2006. 352 с.
5. Дешко Л.М. Конституційне право на звернення до міжнародних судових установ та міжнародних організацій: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2017. 479 с.
6. Матузов Н.И. Актуальные проблемы теории права. Саратов: Изд-во Саратов. гос. акад. права, 2003. 510 с.
7. Кожеуров Я.С. Проблемы международной правосубъектности индивида: дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. Москва, 2001. 207 с.
8. Дерюгина Т.В. Теоретические проблемы в сфере осуществления субъективных гражданских прав: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. Волгоград, 2010. 38 с.
9. Штырова Е.П. Конституционное право человека и гражданина на обращение в межгосударственные органы по защите прав и свобод человека: дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Саратов, 2007. 205 с.
10. Якушев А.В. Конституционно право зарубежных стран. Москва: Приор, 2000. 336 с.
11. Романенко К.М. Конституційне право громадянина на освіту в Україні: стан і тенденції розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Харків, 2008. 20 с.
12. Липачова Л. Зміст конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини. *Вісник Луган. ін-ту внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України*. 2002. Вип. 1. С. 133–142.
13. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. / за заг. ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
14. Самович Ю. Право человека на международную судебную защиту: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.10. Кемерово, 2007. 439 с.
15. Липачова Л.П. Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського суду з прав людини: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2002. 191 с.

В статье дана правовая характеристика юридической природы права обращения в международные правозащитные институты, рассмотрены его структурные элементы. Раскрыто содержание права на обращение в международные правозащитные институты как конституционного субъективного права, предложено его авторское определение. Предложено рассматривать право на обращение в международные правозащитные институты в двух аспектах: как субъективное право гражданина, которое расширяет сферу защиты прав и свобод человека, а не как форму исполнения обязанности со стороны государства; как элемент права на доступ к правосудию.

Ключевые слова: конституционные права человека, гарантии прав человека, механизм защиты прав человека, международные правозащитные институты в механизме защиты прав человека.

The article provides legal characteristics of the juridical nature of the right to appeal to international human rights institutions, its structural elements are studied. The content of the right to appeal to international human rights institutions as a constitutional subjective right is disclosed, the author gives its definition. It is suggested to consider the right to appeal to international human rights institutions in two aspects: as a subjective right of a citizen, which expands the scope of protection of human rights and freedoms, but not as a form of a duty fulfillment from the side of the state; as an element of the right for access to justice.

Key words: constitutional human rights, guarantees of human rights, mechanism for the protection of human rights, international human rights institutions in the mechanism of human rights protection.